



Polisi Diogelu

Dyddiad Cymeradwyo a Dyddiad Adolygu
Date Approved and Review Date

Gweler Cynllun Adolygu Polisiau
See Policy Review Timetable

Polisi Diogelu ac Amddiffyn Plant Ysgol Dyffryn Conwy

Personél Diogelu a Rhifau Cyswllt:

Enw: **Mr Roger Beech** Rhif Ffôn: 01492 642800
Cyfeiriad e-bost: rb@dyffrynconwy.conwy.sch.uk

Llywodraethwr gyda Chyfrifoldeb dros Ddiogelu ac Amddiffyn Plant:
Mrs Sharon Roberts

Pennaeth: Mr Owain Gethin Davies

Arweinydd Diogelu Dynodedig: Mr Roger Beech

- **Aelodau Diogelu Dynodedig:** Mrs Rhian Evans a Mr Jason Turner

Arweinydd Diogelu mewn Addysg: Sian Pineau, Rheolwr Gwasanaeth ESW, 01492 575036
sian.pineau@conwy.gov.uk

Gwasanaeth Gwaith Cymdeithasol Addysg: Anwen Brown ESW ar 01492 575096

Gwasanaethau Plant a Theulu: Gweithiwr Cymdeithasol ar Ddyletswydd, 01492 575111
(duty@conwy.gov.uk) Uned Diogelu ac Adolygu ar gyfer pryderon am oedolion: 0300
456 1111 Rhif ffôn y tu allan i oriau: 01492 515777

Bydd gan bob aelod o staff fynediad i'r polisi hwn sydd i'w weld ar Google Drive. Bydd yr holl staff yn llofnodi i ddangos eu bod wedi darllen a deall ei gynnwys.

Mae pawb yn y Gwasanaethau Addysg yn rhannu amcan i gadw plant a phobl ifanc yn ddiogel.

'Oherwydd eu cysylltiad dyddiol â phlant unigol yn ystod y tymor ysgol, mae athrawon a staff ysgol eraill mewn sefyllfa arbennig i weld arwyddion allanol o gam-drin, newid mewn ymddygiad neu fethu a datblygu.' (*Gweithio gyda'n Gilydd dan Ddeddf Plant 2004*)

Mae Cadw Dysgwyr yn Ddiogel – Cylchlythyr Llywodraeth Cymru 158/2015 yn datgan:-

'Dylai pawb sy'n gweithio mewn addysg rannu'r un nodau i gadw plant a phobl ifanc yn ddiogel'. Rydym yn gwneud hyn trwy:-

- *greu a chadw lleoedd diogel i ddysgu*
- *nodi ble mae yna bryderon o ran lles a chymryd camau cywir*
- *helpu plant a phobl ifanc i fod yn ymwybodol a deall sut i gadw'n ddiogel*

Rydym yn cyrraedd y nodau hyn trwy:-

- *atal pobl anaddas rhag gweithio gyda phlant a phobl ifanc*
- *cael arferion diogel ar waith*
- *herio arfer gwael neu anniogel*
- *nodi pan mae yna fater neu bryder sy'n ymwneud â lles plentyn a chymryd camau*
- *cydweithio â gwasanaethau eraill*

Mae Llywodraeth Cymru yn diogelu plant a phobl ifanc trwy sicrhau eu bod yn dilyn gofynion:-

- *Deddf Plant 1989*
- *Deddf Addysg 2002*
- *Deddf Plant 2004*
- *Adran 175 Deddf Addysg 2002*
- *Cylchlythyr Llywodraeth Cymru 158/2015 Cadw Dysgwyr yn Ddiogel*
 - *Deddf Cydraddoldeb 2010*
 - *Trefniadau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan (2008)*
 - *Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol & Lles (Cymru) 2014*
 - *Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (UNCRC) 1989 – mae'r rhain yn cynnwys 4 erthygl allweddol sy'n berthnasol i blant ac addysg (Erthygl 12/19/28/29)*
 - *Mesur Hawliau Plant & Phobl Ifanc (Cymru) 2011*
 - *'Canllawiau Dyletswydd Prevent' i Gymru & Lloegr – ar y ddyletswydd yn y Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015*
 - *Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif 002/2020 Diogelu Plant mewn Addysg – Delio â honiadau o gam-drin yn erbyn athrawon a staff eraill Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2019*

1. PWRPAS POLISI DIOGELU/AMDDIFFYN PLANT

Mae polisi amddiffyn plant ysgol gyfan effeithiol yn un sy'n darparu cyfeiriad clir i staff ac eraill am eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau wrth ymdrin â materion diogelu ac amddiffyn plant. Mae polisi effeithiol hefyd yn gwneud yn eglur ymroddiad yr ysgol i ddatblygu ymarfer da a threfniadau cadarn. Mae hyn yn sicrhau y gellir trin pryderon diogelu/amddiffyn plant yn sensitif, yn broffesiynol ac mewn ffyrdd sy'n cefnogi anghenion y plentyn.

Mae ein hysgol yn cydnabod yn llawn y cyfraniad y gall ei wneud i amddiffyn plant a chefnogi disgyblion yn yr ysgol. Mae tair prif elfen i'n polisi diogelu.

- a) Atal (e.e. awyrgylch ysgol gadarnhaol, addysgu a bugeiliol, cefnogaeth i ddisgyblion).
- b) Amddiffyn (trwy ddilyn trefniadau cytunedig, sicrhau bod staff wedi'u hyfforddi a'u cefnogi i ymateb yn briodol ac yn sensitif i bryderon amddiffyn plant).
- c) Cefnogaeth (i ddisgyblion a staff ysgol a phlant a all fod wedi'u cam-drin).

Mae'r polisi hwn yn berthnasol i'r holl staff a'r gwirfoddolwyr sy'n gweithio yn yr ysgol gan gynnwys llywodraethwyr, Cynorthwywyr Cefnogi dysgu, goruchwylwyr amser cinio, gofalwyr, staff gweinyddol yn ogystal ag athrawon, gall unrhyw un fod y pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer datgeliad gan blentyn.

Yn ogystal â bod yn berthnasol i'r rhestr o bobl a nodi uchod, mae'n gosod rhwymedigaeth bersonol arnynt:-

RHAID i'r holl staff gofnodi a dweud ynghylch unrhyw faterion, pryderon neu amheuan amddiffyn plant wrth yr Arweinydd Diogelu Dynodedig yn yr ysgol (RB), cyn gynted ag y mae'n ymarferol bosib ac mewn unrhyw achos, yn cadarnhau yn ysgrifenedig o fewn 24 awr wrth y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd (rhif ffôn ar dudalen flaen y polisi hwn).

3. YMRWYMIAD YR YSGOL

Rydym yn cydnabod y gall hunan barch uchel, hyder, ffrindiau cefnogol a dulliau clir o gyfathrebu gydag oedolyn y gellir ymddiried ynddo fod o gymorth i'n disgyblion gydag atal a chanfod cam-drin. Felly bydd ein hysgol yn:

- a) Sefydlu a chynnal ethos ble mae'n disgyblion yn teimlo'n ddiogel ac yn cael eu hannog i siarad, ac y gwrandewir arnynt.
- b) Sicrhau bod disgyblion yn gwybod bod oedolion yn yr ysgol y gallant fynd atynt os ydynt yn pryderu neu mewn anhawster.
- c) Cynnwys yn y cwricwlwm weithgareddau a chyfleoedd ar gyfer ABCh, sy'n rhoi'r sgiliau sydd arnynt eu hangen i aros yn ddiogel rhag cam-drin. Gellir cael gwybodaeth bellach am y gweithgareddau a'r cyfleoedd hyn gan gydlynwyr ABCh yr ysgol.
- d) Cynnwys deunydd yn y cwricwlwm a fydd yn helpu disgyblion ddatblygu agwedd realistig tuag at gyfrifoldebau bywyd oedolyn, yn arbennig ynghylch gofal plant a sgiliau rhianta. Gellir cael gwybodaeth bellach am y deunydd hwn gan gydlynwyr ABCh yr ysgol.
- e) Sicrhau ble bynnag bo'n bosibl bod pob ymdrech yn cael ei wneud i sefydlu perthynas weithio effeithiol gyda rhieni a chydweithwyr o asiantaethau eraill.

f) Sicrhau cydymffurfiad â'r Cwricwlwm newydd ac Agenda Ace yng Nghymru trwy fynychu hyfforddiant priodol a sicrhau dull cydlynedig wedi ei seilio ar dystiolaeth o ran sut rydym yn gweithio yn ein hysgolion i gefnogi iechyd a lles ein disgyblion.

4. FFRAMWAITH

Nid yw ysgolion yn gweithredu ar ben eu hunain. Mae amddiffyn plant yn gyfrifoldeb pob oedolyn ac yn arbennig rhai'n gweithio gyda phlant. Mae datblygu trefniadau priodol a monitro ymarfer da yn gyfrifoldeb y Bwrdd Diogelu Plant Rhanbarthol.

5. SWYDDOGAETHAU A CHYFRIFOLDEBAU

5.1. Diogelu Cyffredinol - Mae gan bob oedolyn sy'n gweithio gyda neu ar ran plant gyfrifoldeb i amddiffyn plant. Fodd bynnag, mae pobl allweddol o fewn ysgolion a Gwasanaethau Addysg sydd â chyfrifoldebau penodol o dan drefniadau amddiffyn plant. Mae'r cyfrifoldebau hyn hefyd wedi'u hamlinellu yn 'Cadw Dysgwyr yn Ddiogel (Cylchlythyr 158/2015) sydd ynghlwm. Mae gan y Pennaeth neu yn ei h/absenoldeb y Dirprwy Bennaeth neu Uwch Berson Dynodedig (adnabuwyd yn flaenorol fel y Cydlynnydd Amddiffyn Person) y cyfrifoldeb hwn mewn ysgolion. Bydd y Pennaeth yn sicrhau bod yr holl staff ysgol yn ymwybodol o bwy yw'r Uwch Bersonau Dynodedig enwebedig, ac yn gwybod ble mae'r Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan. Dylai pob aelod o staff hefyd dderbyn y Daflen Amddiffyn Plant fechan (2010). Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau ynghylch y trefniadau neu gyfeiriadau at yr Arweinydd Diogelu Dynodedig Addysg.

5.2. Swyddogaeth yr athro dynodedig yw sicrhau bod polisiau amddiffyn plant lleol yn cael eu dilyn yn yr ysgol, a gwneud cyfeiriadau perthnasol at yr asiantau a enwyd yn ôl y canllawiau a roddwyd. Hefyd, eu swyddogaeth yw sicrhau bod yr holl staff a gyflogir yn yr ysgol yn ymwybodol o drefniadau mewnol yr ysgol, i gynghori staff a chynnig cefnogaeth i'r rhai sydd ei angen.

5.3 Swyddogaeth y Pennaeth yw sicrhau bod polisiau amddiffyn plant mewn lle, bod digon o adnoddau ac amser i'r Uwch Berson Dynodedig, a bod yr holl staff a'r gwirfoddolwyr yn deall beth i'w wneud ac yn teimlo'n gyffyrddus i godi pryderon.

5.4 Swyddogaethau a chyfrifoldebau'r llywodraethwr a enwyd sy'n gyfrifol am amddiffyn plant yw sicrhau bod gan yr ysgol bolisi effeithiol, y cydymffurfir â'r trefnau amddiffyn plant, a chefnogi'r ysgol yn yr agwedd hon. Nid yw llywodraethwyr yn cael manylion sefyllfaoedd amddiffyn plant penodol i sicrhau nad yw cyfrinachedd yn cael ei dorri.

Mae ein Corff Llywodraethol yn sicrhau bod gan yr ysgol bolisi a threfniadau amddiffyn plant mewn lle ac yr edrychir arnynt bob blwyddyn; eu bod ar gael i rieni a gofawyr os ydynt yn gofyn amdanynt; eu bod ar gael mewn fersiwn penodol y gall disgyblion ei ddeall; bod camau mewn lle i ymdrin ag adroddiadau yn erbyn aelodau o'r staff a chefnogi staff newydd.

5.5. Mae Arweinydd Diogelu Dynodedig y Gwasanaethau Addysg yn cynghori, cefnogi a sicrhau bod hyfforddiant priodol yn cael ei gyflawni. Gallant hefyd gyfeirio at y Bwrdd Diogelu Plant Rhanbarthol a chodi pryderon ynghylch trefniadau ar ran yr ysgol.

5.6 Radicaleiddio - Mae'r holl aelodau o staff yn ymwybodol o ganllawiau cyhoeddedig Llywodraeth Cymru ar - **Gwrthsafiad a Pharch; Datblygu cydlyniant cymunedol - dealltwriaeth gyffredin ar gyfer ysgolion a'u cymunedau** sy'n nodi'r swyddogaeth sydd gan yr ysgolion wrth ddatblygu a chefnogi dulliau strategol o hyrwyddo a chynnal cydlyniant cymunedol a dileu eithafiaeth dreisgar (2011). Yn ystod 2012 bu i Lywodraeth y DU gyhoeddi **Strategaeth Atal** â ffocws newydd - mae'r manylion yn y 'Ddogfen Cadw Dysgwyr yn Ddiogel' (tudalen 51 & 52).

- Fel rhan o'n dyletswyddau diogelu ac amddiffyn plant parhaus rydym yn hollol gefnogol o *Strategaeth Prevent* y llywodraeth.
- O 1 Gorffennaf 2015 mae gan bob ysgol ddyletswydd o dan adran 26 Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015, i weithredu ei swyddogaethau, i "roi sylw priodol i'r angen i atal pobl rhag cael eu

tynnu mewn i derfysgaeth". Gelwir y ddyletswydd hon yn *Ddyletswydd Prevent i Ysgolion*.

- Mae'r *canllawiau statudol* yn cyfeirio at bwysigrwydd hyfforddiant ymwybyddiaeth *Prevent* i alluogi staff i nodi plant mewn perygl o gael eu tynnu mewn i derfysgaeth ac i herio syniadau eithafol. Mae'r Swyddfa Gartref wedi datblygu hyfforddiant craidd i'r perwyl hwn - Gweithdy i Godi Ymwybyddiaeth o
- *Prevent (WRAP)*. Mae ein holl staff Allweddol wedi derbyn sesiynau hyfforddiant WRAP gan heddlu Gogledd Cymru ar beth yw *Prevent* a sut i ddelio gydag unrhyw faterion y gallent eu gweld yn yr ysgol neu'r tu allan i'r ysgol.

5.7 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) - Mae bob aelod o'r staff yn ymwybodol o'r Ddeddf hon, a weithredwyd ers Ebrill 2016. Mae'r Ddeddf yn newid yn sylfaenol y ffordd mae'r gwasanaethau cymdeithasol yn gweithio. Mae lles yn sylfaen i'r system gyfan, gan gysylltu gyda'r rôl y gall ymyrraeth gynnwys ac atal eu chwarae wrth hyrwyddo lles. Mae diwygiadau diogelu dan y Ddeddf hon yn cynnwys fframwaith cyfreithiol cryfach ar gyfer diogelu plant ac oedolion agored i niwed. Mae'r Ddeddf yn atgyfnerthu trefniadau diogelu sy'n bodoli ar gyfer plant trwy gyflwyno dyletswydd newydd i ddweud wrth yr awdurdod lleol ynghylch unrhyw blentyn yr amheuir sydd mewn perygl o, neu'n cael ei gam-drin neu ei esgeuluso, gan gynnwys oedolion agored i niwed.

Mae atal ac ymyrraeth gynnwys yn hanfodol i ddeilliannau llwyddiannus wrth gefnogi teuluoedd, yn arbennig rhai sydd ag anghenion cymhleth. Mae cydweithrediad ar draws yr ysgol yn gwneud gwir wahaniaeth.

5.8 Deddf Trais yn erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 Mae'r Ddeddf yn ddarn o ddeddfwriaeth bwysig iawn, sy'n torri tir newydd fel y ddeddf gyntaf o'i math yn y DU. Cafodd y Ddeddf Gydsyniad Brenhinol ar Ebrill 29 2015 ac yn ceisio gwell ymateb ar y cyd gan y sector cyhoeddus, arweinyddiaeth gryfach a ffocws mwy cyson ar y ffordd rydym yn mynd i'r afael â'r materion hyn yng Nghymru ac yn helpu dioddefwyr, ond yn bwysicach mae'n ceisio rhwystro'r cam-drin rhag digwydd yn y lle cyntaf.

Mae'r Ddeddf yn canolbwyntio ar addysg; bydd angen i Awdurdodau Lleol adrodd ar sut maent yn mynd i'r afael â'r materion hyn, gan gynnwys yn yr ysgol, er enghraifft trwy wersi ar berthnasoedd iach. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi grymoedd i Weinidogion Cymru i gyhoeddi dogfennau canllaw i helpu awdurdodau perthnasol i gyfarfod ag amcanion y Ddeddf. Bydd y rhain yn cynnwys: y Fframwaith Hyfforddiant Cenedlaethol, Ask and Act, Comisiynu, Cyflawnwyr, Pobl Hŷn a Chydweithio Amlasiantaethol.

Mae'r Ddeddf yn ymdrin â cham-drin domestig a thrais rhywiol yn erbyn pob un yng Nghymru, waeth beth yw eu rhyw neu dueddfryd rhywiol, mae hefyd yn ymdrin â thrais yn erbyn merch neu ddyn yn codi yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol o werthoedd, credoau neu arferion yn ymwneud â rhyw neu dueddfryd rhywiol. Nid oes cyfyngiad oed ar y Ddeddf felly mae plant sy'n gweld neu'n profi trais neu gam-drin o'r fath a phobl hŷn wedi eu cynnwys.

Yn ein hysgol ni rydym wedi cwblhau modiwlau HwB ar y pwnc hwn, mae'r rhain yn cael eu cwblhau bob ychydig flynyddoedd.

6. GWEITHDREFNAU

Byddwn yn dilyn y gweithdrefnau a nodir yng Ngweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan a bydd y Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2019 newydd yn cael eu rhoi ar waith mewn hyfforddiant pellach i staff.

Cadw at y gweithdrefnau a nodir yng nghylchlythyr Llywodraeth Cymru 002/2013: 'Gweithdrefnau Disgyblu a Diswyddo Staff Ysgol.'

Sicrhau bod gweithdrefnau recriwtio a dethol yn cael yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru, Cylchlythyr 'Cadw Dysgwyr yn Ddiogel' 158/2015

Rhoi sylw priodol i 'Ganllawiau Dyletswydd Prevent' ar gyfer Cymru & Lloegr - y ddyletswydd yn y Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015.

Rhoi sylw priodol i unrhyw ddeddfwriaeth benodol newydd arall sy'n dod i rym.

▪ Hysbysir pob aelod o Staff ynghylch gweithdrefnau amddiffyn plant, trwy anwytho, briffio a hyfforddiant ymwybyddiaeth - ac mae staff i gael eu hysbysu'n rheolaidd o bwy yw'r sawl a enwebwyd a'i ddirprwy yn ei h/absenoldeb.

▪ Bydd pob aelod o staff yn cael cyfweiliad wyneb yn wyneb wrth anwytho staff newydd, yn amlinellu gweithdrefnau a chyfrifoldebau diogelu, a dylid cofnodi a ffeilio'r cyfweiliadau hyn yn briodol.

▪ Hysbysir oedolion eraill sy'n ymweld â'r ysgol (e.e. athrawon peripatetig, staff cefnogi dysgu) o bolisi'r ysgol a'r person a enwyd os bydd angen mynegi pryderon.

▪ Bydd datganiad yn llyfryn yr ysgol yn hysbysu rhieni a gofalwyr am ddyletswyddau a chyfrifoldebau ein hysgol o dan Weithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan a Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2019.

▪ Hysbysu'r tîm gwasanaeth cymdeithasol lleol os:-

- Mae disgybl ar y gofrestr amddiffyn yn cael ei wahardd naill ai am dymor penodol neu'n barhaol ac
- Os bydd disgybl ar y gofrestr absenoldeb yn absennol o'r ysgol heb esboniad am fwy na dau ddiwrnod (neu un diwrnod yn dilyn penwythnos)
- Pan fydd disgybl ar y gofrestr amddiffyn plant yn gadael byddwn yn trosglwyddo'r wybodaeth i'r ysgol newydd ar unwaith ac yn hysbysu'r Gwasanaeth Plant a Theuluoedd a Diogelu.
- Cyfeirio unrhyw bryderon amddiffyn plant at yr Adrannau priodol ar unwaith.
- Cyfeirio unrhyw bryderon mewn perthynas ag oedolion bregus (h.y. rhiant) ar unwaith
- Mewnbynnu unrhyw bryderon a gwybodaeth am ddiogelu ar ein system diogelu newydd 'My Concern', a ddefnyddir yn ysgolion Conwy.

7. HYFFORDDIANT A CHEFNOGAETH

Bydd ein hysgol yn sicrhau bod y pennaeth (sef yr uwch berson dynodedig neu berson a enwyd, fel arfer), ail aelod staff enwebedig a'r llywodraethwr enwebedig ar gyfer amddiffyn plant yn mynychu hyfforddiant sy'n berthnasol i'w rôl yn flynyddol. Bydd yr holl staff yn cyflawni hyfforddiant codi ymwybyddiaeth yn ystod eu cyfnod sefydlu (dylid cofnodi hyn a'i roi ar ffeil) yn yr ysgol ac o bryd i'w gilydd i adnewyddu a diweddarau eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth. Bydd cefnogaeth ar gael i'r staff gan y pennaeth yn y lle cyntaf, a chan aelodau eraill o'r tîm rheoli ysgol lle mae pryderon neu ymholiadau ynghylch amddiffyn plant. Dylai staff ysgol wybod eu cyfrifoldebau personol, a chytuno i weithdrefnau lleol, bod yn wylidwrus wrth nodi achosion o gam-drin, a gwybod sut i gefnogi plentyn sy'n datgelu camdriniaeth.

Bydd disgwyl i bob aelod o staff rheng flaen gwblhau modiwlau e-ddysgu trwy hwb yn flynyddol, yn unol â chyfarwyddyd y Gwasanaethau Addysg a'r Uwch Berson Dynodedig. Bydd disgwyl i bob aelod o staff ategol gwblhau hyfforddiant bob tair blynedd i ddiweddarau eu gwybodaeth a'u sgiliau.

Gall staff sy'n gweithio yn yr ysgol, sydd wedi dod i gysylltiad â phlentyn sydd wedi dioddef niwed, neu sy'n ymddangos yn debygol o ddioddef niwed, gael y sefyllfa'n ofidus a/neu yn broffesiynol ac yn foesol anodd. Cefnogir staff naill ai gan eu goruchwyliwr a allai ystyried cefnogaeth bellach gan Berson Dynodedig yr ysgol, Arweinydd Diogelu'r Awdurdod Lleol a/neu lechyd Galwedigaethol ac AD.

Gall Uwch Bersonau Dynodedig hefyd gael mynediad i gefnogaeth Cymheiriaid drwy'r grŵp Community of Good Practice, sy'n hwyluso cefnogaeth rwydweithiol gan Arweinwyr eraill a staff ALI.

8. CYFRINACHEDD PROFFESIYNOL

Mae cyfrinachedd yn fater y mae angen ei drafod a'i ddeall yn llawn gan bawb sy'n gweithio gyda phlant, yn enwedig yng nghyd-destun amddiffyn plant. Unig ddiben cyfrinachedd yn hyn o beth yw er lles y plentyn. Ni ddylai aelod o staff byth warantu cyfrinachedd i ddisgybl ac ni ddylent gytuno gyda'r disgybl i'w gadw'n gyfrinach, oherwydd pan fo pryder amddiffyn plant rhaid adrodd hyn i'r person a enwir ac efallai y bydd angen ymchwiliad pellach gan awdurdodau priodol. Byddai hyn yn arwain at ddiffyg ymddiriedaeth yn yr oedolion gan y disgybl a gallai o bosibl beryglu eu lles a'u diogelwch. Bydd y person a enwyd (y pennaeth neu uwch berson dynodedig yn ein hysgol) yn defnyddio'r canllawiau a'r gweithdrefnau y cytunwyd arnynt, lle bo achos i bryderu. Bydd staff yn cael eu hysbysu am agweddau perthnasol o amddiffyn plant ar sail 'angen gwybod' yn unig. Rhaid cadw unrhyw wybodaeth a rennir gydag aelod o staff yn y modd hwn yn gyfrinachol iddynt hwy eu hunain.

9. Honiadau a Wneir yn erbyn Aelodau o Staff

Bydd yr ysgol yn dilyn Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif 009/2014 Diogelu Plant mewn Addysg - ymdrin â honiadau o gam-drin yn erbyn athrawon a staff eraill. Bydd y Pennaeth a'r Uwch Berson Dynodedig yn sicrhau eu bod yn gwbl ymwybodol o'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau perthnasol mewn perthynas â'r gweithdrefnau sydd eu hangen pan wneir honiad yn erbyn gweithiwr proffesiynol. (Mae arweiniad ar gael ar www.wales.gov.uk).

Mae'r holl staff yn deall ac yn dilyn y gweithdrefnau os gwneir honiad yn erbyn unrhyw aelod o'r staff ac yn achos y Pennaeth, byddent yn hysbysu'r Llywodraethwr sy'n gyfrifol am Ddiogelu/Cadeirydd y Llywodraethwyr.

9.Chwythu'r Chwiban:

Dilynwch bolisi chwythu'r chwiban yr ysgol.

Llywodraethwr Chwythu'r Chwiban: Os na fyddwch yn teimlo y gallwch ddilyn polisi chwythu'r chwiban yr ysgol ond yn parhau i bryderu, rhaid i chi drafod eich pryderon gyda chorff priodol. Yn y sefyllfa hon gallech gysylltu â'r Llywodraeth Leol, yr Heddlu, Gwasanaethau Cymdeithasol neu linell gymorth yr NSPCC.

10. COFNODION A MONITRO

Mae cofnodion sydd wedi'u cadw'n dda yn hanfodol ar gyfer arfer diogelu ac amddiffyn plant da. Mae ein hysgol yn glir ynghylch yr angen i gofnodi unrhyw bryderon sydd gennym am blentyn/blant, DIGWYDDIAD NEU DDATGELIAD o fewn ein hysgol, statws cofnodion o'r fath a phryd y dylid trosglwyddo'r cofnodion hyn i asiantaethau eraill. Gwneir COFNOD o'r pryder a godwyd a'r camau a

11. RECRIWTIO MWY DIOGEL

Mae'r ysgol wedi ymrwymo i egwyddorion recriwtio mwy diogel ac, fel rhan o hynny, yn mabwysiadu gweithdrefnau recriwtio sy'n helpu i atal, gwrthod a/neu adnabod pobl a allai achosi risg i blant. Dilynr prosesau recriwtio diogel yn unol â Chanllawiau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel Llywodraeth Cymru 158/2015, pennod 5.

Bydd pob aelod perthnasol o staff a llywodraethwyr sydd yn ymwneud â recriwtio yn ymgymryd â hyfforddiant recriwtio diogel. Bydd yr ysgol yn sicrhau bod o leiaf un person ar unrhyw banel penodi wedi dilyn yr hyfforddiant uchod.

Bydd yr ysgol yn sicrhau bod prosesau recriwtio mwy diogel yn gadarn o ran DBS, asesiadau risg, deunyddiau cyhoeddusrwydd, gwefan recriwtio, hysbysebion, gwybodaeth am yr ymgeisydd ayb. Bydd yr ysgol yn dilyn Gweithdrefnau Recriwtio'r Awdurdod Lleol ac Arweiniad Recriwtio Mwy Diogel Llywodraeth Cymru.

12. YSGOL DDIOGEL, STAFF DIOGEL

- Mae'n bosibl y bydd llawer o'n disgyblion yn cael anhawster siarad am faterion sensitif ac mae rhai yn brin o'r eirfa ar gyfer gwneud hyn. Rhaid i/Bydd staff yn ymwybodol o hoff ddull cyfathrebu'r disgybl a'u hanghenion ychwanegol unigol os ydym yn mynd i allu darparu amgylchedd diogel ar gyfer ein disgyblion. Wrth ymgysylltu â disgyblion rhaid i/bydd yr holl staff yn ymwybodol o'r potensial ar gyfer camddechongli ymdrechion ein disgyblion i godi pryder neu fater amddiffyn plant.
 - Dylai staff sy'n gweithio mewn sefyllfa un-i-un gyda disgybl sicrhau eu bod wedi lleoli eu hunain fel eu bod yn weladwy ac yn glywadwy i staff eraill lle gallai fod posibilrwydd o gamddechongli eu rhyngweithio â disgybl.
 - Rhoddir gwybod i staff ysgol am gwrsela a/neu roi cyngor i blant/bobl ifanc ar faterion rhywiol trwy bolisi'r ysgol ar addysg rhyw a pherthnasoedd iach.
 - Mae staff yr ysgol yn gyfarwydd ag Arwyddion Cam-drin (Atodiad 1)
 - Mae staff yr ysgol yn ymwybodol o ddeddfwriaeth fel Protocol Cymru Gyfan ar Reoli Pobl Ifanc sy'n Cyflawni Ymddygiad Rhywiol Niweidiol; Canllawiau Diogelu rhag Cam-fanteisio'n Rhywiol ar Blant gan Lywodraeth Cymru a Llywodraeth EM - Canllawiau Dyletswydd Prevent: i Gymru & Lloegr (canllawiau ar gyfer awdurdodau penodol yn Lloegr & Cymru ar y ddyletswydd yn Neddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015.

- Mae staff ysgol yn gweithio'n galed i gynnal partneriaethau effeithiol gyda rhieni a gofawyr, a dylent fod yn ymwybodol y gallai'r polisi hwn effeithio ar y berthynas weithio hon ar amser penodol. Fodd bynnag, byddwn yn cynnal ein hymroddiad i weithio gyda rhieni a gofawyr er lles pob disgybl. Bydd ymdriniaeth sensitif a chefnogol o'r materion hyn, wrth gadarnhau mai'r disgyblion yn ein gofal yw'n blaenoriaeth gyntaf, yn helpu i gynnal y berthynas weithio hon.
- Cyn cychwyn gweithio mae angen i bob aelod o staff gwblhau gwiriad Datgelu a Gwahardd, sydd wedi cymryd lle archwiliad Cofnodion yr Heddlu a gwiriadau'r Swyddfa Cofnodion Troseddol, cyn cychwyn ar eu swydd, ac arwyddo datganiad yn ystod y broses gwneud cais ynghylch dedfrydau'n ymwneud â niweidio plant. Bydd staff sy'n ceisio'n fwriadol i gamarwain yr ysgol ynghylch hyn yn cael eu diswyddo.
- Pan fo aelod o staff yn cael ei gyhuddo o gam-drin, bydd hyn yn cael ei ymchwilio'n llawn o dan drefn disgyblu'r ysgol a Rhan 4 Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru. Dylid ceisio cyngor hefyd gan Uwch Swyddog Gwasanaethau Addysg ac Arweinydd Addysg Ddynodedig Conwy. Dylai unrhyw amheuaeth neu honiad o gam-drin cael ei gyflwyno i Wasanaeth Plant a Theuluoedd a Diogelu neu'r Heddlu.

13. COD YMDDYGIAD STAFF

Disgwylir i'r holl staff (rhai a delir a rhai Gwirfoddol) ddilyn y cod ymddygiad o ran eu cysylltiad gyda disgyblion a'u teuluoedd. Mae'r Safonau Addysgu yn disgwyl i bob athro ddiogelu lles plant a chynnal ymddiriedaeth y cyhoedd yn y proffesiwn addysgu fel rhan o'u dyletswyddau proffesiynol. Bydd plant yn cael eu trin gyda pharch ac urddas ac ni chaniateir unrhyw gosbau, cadw, ataliaeth, sancsiynau neu wobrau y tu hwnt i'r rhai a nodir ym Mholisi Ymddygiad yr ysgol. Tra byddai yn afrealistig ac yn annymunol i wahardd pob cyswllt corfforol rhwng oedolion a phlant, disgwylir i staff gymryd gofal ac osgoi rhoi eu hunain mewn sefyllfa ble all eu gweithredoedd fod yn agored i feirniadaeth neu gamddehongliad. Pan fo achosion yn codi a allai gael eu camddehongli, neu mewn amgylchiadau eithriadol pan fo'n angenrheidiol atal disgybl yn gorfforol er eu diogelwch eu hunain neu ddiogelwch eraill bydd hyn yn cael ei gofnodi yn briodol a dywedir wrth y Pennaeth a'r Rhieni yn syth.

Er eu diogelwch eu hunain, dylai staff gymryd gofal pan fyddant ar ben eu hunain gyda disgyblion. Heblaw mewn sefyllfaoedd addysgu ffurfiol; er enghraifft yn ystod gwersi offeryn cerdd, dylid gadael y drws ar agor ble mae gwersi 1:1, cwnsela neu gyfarfod yn digwydd.

Pan na fo hyn yn ymarferol oherwydd yr angen ar gyfer cyfrinachedd, gofynnir i aelod arall o'r staff fod yn bresennol gerllaw a chedwir cofnod o amgylchiadau'r cyfarfod. Bydd gan bob ystafell a ddefnyddir ar gyfer addysgu neu gwnsela disgyblion baneli gwydr clir a dirwystyr yn y drysau.

Dylai staff ysgol hefyd fod yn effro i'r risgiau posibl a allai godi o gyswllt cymdeithasol gyda disgyblion y tu allan i'r ysgol. Dylid ond ymweld â'r disgyblion a'u teuluoedd yn y cartref os yw'r Pennaeth yn gwybod ac wedi cymeradwyo. Os bydd unrhyw gyswllt na chynlluniwyd, neu os amheuir bod y disgybl 'wedi gwirioni' neu yn 'ffansio' aelod o staff, dywedir wrth y Pennaeth yn syth.

Bydd staff ond yn defnyddio adnoddau a systemau technoleg ddigidol yr ysgol at bwrpas proffesiynol neu at ddefnydd a nodir yn 'rhesymol' gan y Pennaeth a'r Corff Llywodraethol. Bydd staff ond yn defnyddio'r e-bost ysgol a gymeradwywyd, llwyfan dysgu'r ysgol neu systemau cyfathrebu eraill gyda disgyblion neu rieni/gofawyr a gymeradwywyd gan yr ysgol a dim ond cyfathrebu gyda hwy am fusnes ysgol priodol ac ni fyddant yn datgelu unrhyw wybodaeth bersonol e.e. Cyfeiriad e-bost neu rifau ffôn. Ni fydd staff yn defnyddio camerâu personol (digidol neu fel arall) neu ffonau camera i gymryd a throsglwyddo delweddau o ddisgyblion neu staff heb ganiatâd ac ni fyddant yn storio delweddau gartref.

Dylai staff fod yn ymwybodol o weithdrefnau chwythu'r chwiban yr ysgol a Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan a rhannu unrhyw ddatgeliad neu bryder sy'n ymwneud ag aelod o'r staff yn syth gyda'r Pennaeth neu un o'r Arweinwyr Diogelu Dynodedig ac os yw'r mater yn ymwneud â'r Pennaeth, yna dylid cysylltu â Chadeirydd y Llywodraethwyr.

14. Trefniadau gweithgareddau estynedig ac oddi ar y safle:

Mae pob gweithgaredd estynedig ac oddi ar y safle yn destun asesiad risg i fodloni gofynion iechyd a diogelwch a diogelu. Pan fo gweithgareddau ysgol estynedig yn cael eu darparu a'u rheoli gan yr ysgol, mae ein polisi a'n gweithdrefnau diogelu/amddiffyn plant ein hunain yn berthnasol. Os yw sefydliadau eraill yn darparu gwasanaethau neu weithgareddau ar ein safle byddwn yn sicrhau bod ganddynt weithdrefnau priodol mewn lle, gan gynnwys gweithdrefnau recriwtio mwy diogel.

Pan fydd ein disgyblion yn mynychu gweithgareddau oddi ar safle, gan gynnwys ymweliadau dydd a phreswyl, byddwn yn cadarnhau bod trefniadau diogelu/amddiffyn plant effeithiol mewn lle.

15. GWIRFODDOLWYR

Diffinnir gwirfoddolwr fel person sy'n perfformio gweithgaredd sy'n golygu treulio amser, yn ddi-dâl (heblaw am gostau teithio a chostau parod eraill a gymeradwywyd) yn gwneud rhywbeth sy'n anelu i fod o fudd i rywun (unigolion neu grwpiau).

Bydd gweithdrefnau gwirio rhesymol yn berthnasol i unrhyw riant neu berson/sefydliad arall a gyflogir gan yr ysgol i weithio yn wirfoddol gyda disgyblion. Rhaid i'r gwirfoddolwyr ddilyn yr un cod ymddygiad a'r staff ysgol a delir.

16. DARPARWYR ALLANOL

Os yw'r ysgol yn galw ar Wasanaethau darparwyr allanol un ai o fewn yr ysgol neu'n anfon disgyblion oddi ar y safle, bydd yr ysgol yn sicrhau bod yr holl drefniadau diogelu yn gadarn e.e. eu bod wedi cadarnhau bod gan y darparwyr staff sydd â DBS cyfredol, sydd wedi dilyn hyfforddiant amddiffyn plant, mae'r staff yn gwybod pwy i gysylltu â hwy os gwneir honiad, y cydymffurfir â holl ofynion iechyd a diogelwch ynghyd â sicrhau y dilynir unrhyw asesiadau risg.

17. MYNYCHU CYNHADLEDD AMDDIFFYN PLANT

Bydd y pennaeth (neu'r uwch unigolyn(ion) dynodedig) yn mynychu cynhadledd amddiffyn plant a gynhelir ynghylch disgybl. Gall staff perthnasol eraill fynd gyda hwy (e.e. athro bugeiliol y disgybl) os yw hyn o fudd i'r disgybl. Bydd staff sy'n mynychu'r fath gynadleddau yn cael cynnig cefnogaeth a mynediad i gwrsela priodol os ydynt yn ei ddymuno.

18. CEFNOGI DISGYBLION MEWN RISG NEU RAI SYDD AG ANGHENION YCHWANEGOL

Mae ein hysgol yn cydnabod y gall plant sy'n cael eu cam drin neu sy'n dystion i drais ei chael yn anodd datblygu ymdeimlad o hunan werth a gweld y byd mewn modd cadarnhaol. Efallai mai'r ysgol hon yw'r unig amgylchedd sefydlog, diogel ac elfen ragweladwy ym mywydau disgyblion mewn risg. Tra yn yr ysgol gall eu hymddygiad barhau i fod yn heriol ac yn herfeiddiol. Cydnabyddir hefyd y gall rhai plant sydd wedi profi camdriniaeth droi at gam-drin eraill. Mae hyn yn gofyn am ddull ystyriol, sensitif fel bod y plentyn yn cael y cymorth a'r gefnogaeth briodol.

Bydd yr ysgol hon yn ymdrechu i gefnogi disgyblion trwy'r:

- a) Cwricwlwm i annog hunan barch a hunan ysgogiad.
- b) Ethos ysgol sy'n hyrwyddo amgylchedd cadarnhaol, cefnogol a diogel sy'n rhoi ymdeimlad o barch a gwerth i bob disgybl ac oedolyn.
- c) Gweithredu polisiau rheoli ymddygiad ysgol (yn angenrheidiol dan God Ymarfer, Deddf Addysg 2002 – yn cael ei ddiwygio ar hyn o bryd).
- d) Dull cyson sy'n cydnabod a gwahanu achos ymddygiad mae'r plentyn yn ei ddangos. Mae hyn yn hanfodol i sicrhau bod pob plentyn yn cael ei gefnogi o fewn yr ysgol.
 - e) Cyswllt rheolaidd â phobl broffesiynol ac asiantau eraill sy'n cefnogi disgyblion a'u teuluoedd.
- f) Ymroddiad i ddatblygu perthynas gynhyrchiol, gefnogol gyda rhieni, pan fo o les i'r plentyn i wneud hynny.
- g) Datblygu a chefnogi staff ymatebol a gwybodus, wedi'u hyfforddi i ymateb yn briodol i sefyllfaoedd amddiffyn plant.

Dylid ystyried y polisi hwn ynghyd â pholisiau cysylltiedig eraill yr ysgol. Dyma'r polisi ar gyfer addysgu ABCh, y polisi ar addysg rhyw a pherthynas, y polisi/canllawiau ar breifatrwydd ac urddas disgyblion, y polisi ar reoli ymddygiad disgyblion, y polisi iechyd a diogelwch, y polisi ar alcohol a cham drin sylweddau, y polisi gwrthfwrto a'r polisi/canllawiau bwyd a ffitrwydd, a'r ddyletswydd ar ysgolion i atal pobl rhag cael eu tynnu mewn i derfysgaeth.

Cydnabyddwn, yn ystadegol, bod plant gydag anawsterau ymddygiad ag anabledd mewn mwy o berygl o gael eu cam-drin. Bydd angen i staff sy'n gweithio, mewn unrhyw fodd, gyda phlant ag anableddau dwys neu luosog, nam synhwyraidd a/neu emosiynol a phroblemau ymddygiad fod yn arbennig sensitif i arwyddion o gam-drin. Rhaid pwysleisio hefyd y gall plant mewn cartref ble mae trais domestig, cam drin cyffuriau neu alcohol hefyd fod yn agored i niwed ac angen cefnogaeth neu amddiffyniad.

• Plentyn sydd Angen Cynllun Gofal a Chefnogaeth

Mae'r gyfraith o ran asesu anghenion plant yng Nghymru bellach yn Rhannau 3 a 4 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. **Adrannau 37-39 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014; Rheoliadau Gofal a Chymorth (Cymhwysra) (Cymru) 2015 a Rheoliadau Gofal a Chymorth (Cynllunio Gofal) (Cymru) 2015; Cod Canllawiau Rhan 4**

Bydd plentyn yn gymwys i gael gwasanaeth os:

1. yw'r angen yn codi o amgylchiadau megis eu hoedran neu eu hiechyd
2. ac mae'n ymwneud â'u deilliannau lles personol
3. a ni ellir ei fodloni gan eu rhieni, y teulu ehangach na'r gwasanaethau cymunedol
4. a gellir ond ei fodloni gan eu hawdurdod lleol trwy drefnu neu ddarparu'r gwasanaeth neu wneud taliadau uniongyrchol.

Os yw'r plentyn yn gymwys ar gyfer gwasanaeth, cytunir ar **Gynllun Gofal a Chefnogaeth**.

Fel ysgol byddwn yn cyfeirio fel bo'n briodol at y Gwasanaethau Plant os adnabyddir y byddai plentyn yn elwa o gynllun cefnogaeth Plentyn mewn Angen gyda chaniatâd y rhiant/gofalwr.

• **Cam-fanteisio'n Rhywiol ar Blant (CSE)**

Mae CSE yn fath o gam-drin rhywiol ble cam-fanteisir yn rhywiol ar blant ar gyfer arian, pŵer neu statws. Gall plant neu bobl ifanc gael eu twyllo i gredu eu bod mewn perthynas gariadus, gydsyniol. Gallant gael eu gwahodd i bartïon a chael cyffuriau ac alcohol. Gallant hefyd gael eu paratoi at bwrpas rhyw ar-lein. Rhai dangosyddion o gam-fanteisio'n rhywiol ar blant yw: mynd ar goll am gyfnodau neu ddod adref yn hwyr yn rheolaidd, colli'r ysgol neu addysg yn rheolaidd neu beidio â chymryd rhan mewn addysg, ymddangos gydag anrhegion anesboniadwy neu bethau newydd, cymysgu gyda phobl ifanc eraill sy'n ymwneud a cham-fanteisio, cael cariadon hŷn, dioddef o heintiau a drosglwyddwyd yn rhywiol, newid mewn hwyliau neu newidiadau mewn lles emosiynol, camddefnyddio cyffuriau ac alcohol a dangos ymddygiad rhywiol dig amhriodol.

Nid yw plentyn o dan 13 oed yn alluog yn gyfreithiol o gydsynio i ryw (mae'n treisio statudol) neu unrhyw fath arall o gyffwrdd rhywiol. Mae gweithgarwch rhywiol gyda phlentyn o dan 16 oed hefyd yn drosedd. Mae'n drosedd i unigolyn gael perthynas rhywiol gyda rhywun 16 neu 17 oed os yw'r unigolyn hwnnw mewn safle o ymddiriedaeth neu awdurdod mewn perthynas â'r unigolyn ifanc. Mae rhyw heb gydsynio yn drais rhywiol beth bynnag fo oedran y dioddefwr. Os yw'r dioddefwr yn analluog trwy ddiod neu gyffuriau, neu os yw'r dioddefwr a'i d/theulu wedi dioddef trais, neu fygythiad o drais, yna ni ellir ystyried bod ganddynt wir gydsyniad, ac felly efallai bod troseddau wedi eu cyflawni. Felly gall cam-fanteisio'n rhywiol ar blentyn fod yn fater amddiffyn plant i bob plentyn dan 18 oed.

Pan sylweddolwn fod plentyn o dan 13 oed yn, neu o bosib yn cael rhyw, os ydynt yn ddisgybl yn yr ysgol hon ai peidio, cyfeirir yn syth at y Gwasanaethau Plant. Yn achos unigolyn ifanc rhwng 13 ac 16 oed, cynhelir asesiad risg unigol yn unol â Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan.

• **Anffurfio Organau Cenhedlu Merched (AOCM)**

Mae Deddf Trosedd Difrifol 2015 yn cyflwyno dyletswydd adrodd gorfodol sy'n nodi'r angen i weithwyr proffesiynol gofal cymdeithasol rheoledig ac athrawon yng Nghymru a Lloegr i ddweud wrth yr heddlu ynghylch achosion 'hysbys' o AOCM mewn rhai dan 18 oed y maent yn eu hadnabod yn eu gwaith proffesiynol. Mae Adran 130 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn berthnasol i achosion sy'n dod o dan ddyletswydd adrodd AOCM. Mae AOCM yn anghyfreithlon yn y DU.

Mae AOCM yn drefn ble mae organau cenhedlu merched yn cael eu hanafu neu eu newid ac nid oes unrhyw reswm meddygol dros hyn. Yn aml mae'n weithred hynod o drawmatig a threisgar i'r dioddefwr a gall achosi niwed mewn sawl ffordd. Gall yr ymarfer achosi poen difrifol a gall fod effeithiau iechyd yn syth a/neu hir dymor, gan gynnwys problemau iechyd meddwl, anawsterau wrth eni plentyn, gan achosi perygl i'r plentyn a'r fam a/neu farwolaeth.

Mae AOCM yn norm cymdeithasol a wreiddiwyd yn ddwfn, sy'n cael ei ymarfer gan deuluoedd am amrywiaeth o resymau cymhleth. Yn aml fe'i hystyrir yn hanfodol i ferch ddod yn ddynes go iawn ac i fod yn briodadwy. Nid yw'r ymarfer yn ofynnol gan unrhyw grefydd. Mae AOCM yn ymarfer annerbyniol ac nid oes unrhyw gyfiawnhad drosto. Mae'n fath o gam-drin plant ac yn ffurf o drais yn

• **Delweddau Rhywiol wedi'u Creu gan Bobl Ifanc (Secstio)**

Mae rhannu delweddau wedi bod yn beth cyffredin gyda rhwyddineb technoleg fodern. Gellir rhannu lluniau a fideos yn syml iawn trwy negeseuon testun, e-bost, cyfryngau cymdeithasol neu yn gynyddol trwy apiau negeseuon symudol, megis Snapchat, WhatsApp neu Facebook Messenger.

Mae'r cynnydd hwn yng nghyflymder a rhwyddineb rhannu delweddau wedi codi pryderon ynghylch pobl ifanc yn cynhyrchu a rhannu delweddau rhywiol o'i hunain. Gall hyn eu gwneud yn agored i risgiau, yn arbennig os rhennir y delweddau ymhellach, gan gynnwys embaras, bwlio a chynnydd yn y posibilrwydd o gael eu hecsbloetio'n rhywiol. Yn bwysig, mae cynhyrchu a rhannu delweddau rhywiol o rai dan 18 yn anghyfreithlon.

Cynhyrchwyd canllawiau i gefnogi ysgolion, colegau a lleoliadau addysgol eraill i ddatblygu gweithdrefnau i ymateb i ddigwyddiadau yn ymwneud â delweddau wedi'u creu gan bobl ifanc. Mae hefyd yn cyfeirio at ffynonellau o adnoddau a chefnogaeth. Mae'r cyngor hwn yn anstatudol a dylid ei ddarllen ochr yn ochr â chanllawiau statudol Llywodraeth Cymru [Cadw Dysgwyr yn Ddiogel](#) a bydd ein hysgol yn dilyn y canllawiau hyn wrth ymateb i ddigwyddiadau o'r natur hwn. (Mae gan yr ALI bolisi enghreifftiol y gellir ei ddefnyddio os oes angen.)

• **BWLIO**

Mae ein Polisi ar fwlio wedi'i nodi yn (dogfen ar wahân / polisi ymddygiad yr ysgol) ac yn cael ei adolygu'n flynyddol gan y corff llywodraethu.

• **YMYRRAETH GORFFOROL**

Mae ein polisi ar ymyrraeth gorfforol wedi'i nodi yn (dogfen ar wahân) – polisi rheoli ymddygiad yr ysgol ac yn cael ei adolygu'n flynyddol gan y corff llywodraethu.

• **Plant yn Colli Addysg**

Cedwir golwg agos ar bresenoldeb, absenoldeb a gwaharddiadau. Mae plentyn yn mynd ar goll o addysg yn ddangosydd posib o gam-drin ac esgeulustod, yn cynnwys cam-drin rhywiol a cham-fanteisio'n rhywiol. Bydd yr UBD yn monitro absenoldeb ac yn cymryd camau priodol gan gynnwys hysbysu'r awdurdod lleol a dilyn gweithdrefnau lleol, yn arbennig pan fo plant yn mynd ar goll yn aml a/neu ar goll am gyfnodau yn ystod y diwrnod ysgol.

• **EHE- Addysg Ddewisol yn y Cartref**

Pan fo'n briodol byddwn yn cynghori'r Awdurdod Lleol pan fydd plant yn gadael ein hysgol i gael eu haddysgu yn y cartref cyn gynted â phosib trwy'r ffurflen gywir.

• **Gofalwyr Ifanc**

Fel ysgol rydym yn cydnabod anghenion gofalwyr ifanc gan y gallant fod yn fwy bregus neu mewn risg. Anelwn i allu adnabod gofalwyr ifanc a sicrhau eu bod yn cael eu cefnogi i helpu i gyrraedd eu potensial gyda dealltwriaeth y bydd angen i staff a gwirfoddolwyr o bosib cyfeirio at wasanaethau cymorth cynnar i gael asesiad o'u hanghenion.

• **Priodas dan Orfod**

Mae Llywodraeth y DU yn disgrifio hyn fel cymryd rhywun, dramor fel arfer, i'w gorfodi i briodi (os yw'r **briodas dan orfod** yn digwydd ai peidio) neu briodi rhywun sydd heb y gallu meddyliol i ganiatáu'r briodas (gall gorfodaeth gynnwys pwysau corfforol, seicolegol, ariannol, rhywiol ac emosiynol). Gall hefyd olygu trais a cham-drin corfforol a rhywiol. Fodd bynnag, mae'r dewis o ran derbyn y trefniadau ai peidio yn aros gyda'r darpar ŵr a'r wraig. Gall plant fod wedi priodi yn ifanc iawn ac yn llawer is na'r oedran cydsynio. Dylai'r

holl staff fod yn arbennig o effro i amheuron neu bryderon a godir gan ddisgybl. Ers Mehefin 2014 mae gorfodi rhywun i briodi wedi dod yn drosedd yng Nghymru a Lloegr o dan y Ddeddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, Trosedd a Phlisma 2014.

Os oes gan yr ysgol bryder ynglŷn â phlentyn y gallai hyn fod yn berthnasol iddynt, cysylltir â'r asiantau perthnasol yn syth i gael arweiniad a chynghor.

• **Maethu Preifat**

Trefniant maethu preifat yw pan ofalir am blentyn am 28 diwrnod yn olynol neu fwy gan rywun nad ydynt yn aelod o deulu agos y plentyn. Mewn achos o'r fath dylid hysbysu'r awdurdod lleol. Os yw'r ysgol yn ymwybodol o drefniant o'r fath rhaid iddynt ddweud wrth y teulu bod gan yr ysgol gyfrifoldeb i hysbysu'r awdurdod lleol ac annog y teulu i ddweud wrth yr awdurdod lleol eu hunain. Gellir/bydd cyfeiriad yn cael ei wneud i'r asiantau perthnasol pan fo'n briodol.

• **Plant dan ofal**

Y rheswm mwyaf cyffredin i blant ddod yn rhai dan ofal yw o ganlyniad i gam-drin a/neu esgeulustod. Dylai corff llywodraethol sicrhau bod gan staff y sgiliau, y wybodaeth a'r ddealltwriaeth angenrheidiol i gadw plant dan ofal yn ddiogel. Mae gan ein hysgol PDO dynodedig. Bydd yr arweinydd dynodedig hwn yn sicrhau bod gan staff priodol yr wybodaeth maent eu hangen mewn perthynas â statws cyfreithiol plentyn dan ofal (os ydynt dan ofal o dan drefniadau gwirfoddol gyda chaniatâd y rhieni neu ar orchymyn gofal interim neu llawn) a threfniadau cyswllt gyda rhieni geni neu rai sydd â chyfrifoldeb rhieni. Maent hefyd yn gyfrifol am sicrhau bod ganddynt wybodaeth am drefniadau gofal y plentyn a'r lefelau o awdurdod a ddirprwywyd i'r gofaluwr gan yr awdurdod lleol sy'n gofalu amdanynt. Bydd gan yr arweinydd plant dan ofal dynodedig fanylion gweithiwr cymdeithasol y plentyn. Byddant wedi llunio cynllun addysg unigol a bydd yr arweinydd PDO dynodedig yn mynychu hyfforddiant/sesiynau briffio rheolaidd os oes plant dan ofal yn yr ysgol ai peidio.

• **Cam-drin rhwng Cyfoedion**

Dylai **holl** staff fod yn ymwybodol y gall materion diogelu amlygu eu hunain trwy gam-drin rhwng cyfoedion. Mae'r rhesymau dros hyn yn gymhleth ac yn amlochrog. Deallwn ein bod angen systemau a gweithdrefnau clir mewn lle i adnabod a dweud ynghylch digwyddiadau neu bryderon. Anelwn i leihau'r ymddygiad hwn ac unrhyw ddigwyddiadau cysylltiedig gyda disgwyliad i ddileu'r ymddygiad hwn yn yr ysgol.

Mae cam-drin rhwng cyfoedion yn bryder Diogelu a bydd angen trafodaeth gyda'r ADD a fydd yn ceisio cyngor gan asiantau a gweithwyr proffesiynol gan gynnwys cyfeirio at y gweithdrefnau diogelu. Yn y lle cyntaf bydd hyn yn cynnwys cael sgwrs gyda'r asiantau perthnasol e.e. Yr Heddlu, Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuentid. Mae cam-drin rhwng cyfoedion yn fwyaf tebygol o gynnwys, ond efallai na fydd yn gyfyngedig i:

- Iaith sy'n fychanol, diraddiol, ymfflamychol;
- Bwlio, gan gynnwys seibr fwlio;
- Trais yn seiliedig ar ryw
- Ymosodiadau ac aflonyddu rhywiol
- Secstio

Rydym yn gweithio'n galed fel ysgol i fod yn rhagweithiol ac i herio cam-drin o'r math hwn. Anelwn i ddefnyddio dulliau yn y cwricwlwm i ymdrin â mynd i'r afael â cham-drin rhwng cyfoedion.

ATODIAD 1 - Arwyddion o Gam-drin

Ni fwriedir i'r diffiniadau a'r dangosyddion hyn fod yn rhestr gyflawn, ond yn hytrach eu bwriad yw bod yn ganllaw i'ch cynorthwyo. Mae'n bwysig hefyd cofio y gall llawer o blant arddangos rhai o'r dangosyddion hyn ar ryw adeg neu'i gilydd, ac na ddylid ystyried presenoldeb un neu ragor ohonynt fel prawf bod cam-drin yn digwydd. Gall fod rhesymau eraill dros newid mewn ymddygiad fel marwolaeth neu enedigaeth babi newydd yn y teulu neu dor-perthynas rhwng rhieni/gofalwyr. Wrth asesu a yw dangosyddion yn gysylltiedig â cham-drin ai peidio, bydd y Gwasanaethau Cymdeithasol bob amser eisiau eu deall mewn perthynas â datblygiad y plentyn a'r cyd-destun.

Mae camdriniaeth ac esgeulustod yn ffurfiau ar gam-drin plentyn. Gall rhywun gam-drin neu esgeuluso plentyn naill ai'n uniongyrchol trwy achosi niwed, neu'n anuniongyrchol, drwy fetu â gweithredu i atal niwed. Gall plentyn ddioddef camdriniaeth mewn amgylchedd teulu neu mewn amgylchedd sefydliadol neu gymunedol; gan bobl y maen nhw'n eu hadnabod; neu, yn fwy anaml, gan ddieithryn. Efallai y cânt eu cam-drin gan oedolyn neu oedolion, neu gan blentyn neu blant eraill. Ceir pedwar math o gam-drin plant. Cânt eu diffinio yn Nhrefniadau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan ac yng Nghanllawiau Llywodraeth Cymru *Diogelu Plant: Gweithio Gyda'n Gilydd dan Ddeddf Plant 2004* fel a ganlyn:

Cam-drin corfforol

Gall cam-drin corfforol gynnwys taro, ysgwyd, taflu, gwenwyno, llosgi neu sgaldio, boddi, tagu, neu achosi niwed corfforol arall i blentyn. Gall niwed corfforol gael ei achosi hefyd pan fo rhiant neu ofalwr yn ffugio symptomau salwch mewn plentyn, neu'n eu cymell yn fwriadol.

Gall arwyddion o gam-drin corfforol gynnwys:

- cleisio, marciau neu anafiadau ar unrhyw ran o'r corff na ellir eu hesbonio
- nifer o gleisiau - mewn clystyrau, yn aml ar ran uchaf y fraich, a'r tu allan i'r glun
 - llosgadau sigarét
 - marciau brathu dynol
 - esgyrn wedi'u torri
 - sgaldiad, gyda marciau tasgu'n mynd at i fyny
 - nifer o losgiadau gydag ymyl wedi'i ddiffinio'n glir.

D.S. Bydd y rhan fwyaf o blant yn cael toriadau a chleisiau wrth fyw bywyd bob dydd. Dylid dehongli anafiadau bob amser yng ngoleuni hanes meddygol a chymdeithasol y plentyn, ym mha gam datblygiadol y maent ac yng nghyd-destun yr esboniad a roddwyd. Mae'r rhan fwyaf o gleisiau damweiniol i'w gweld dros rannau esgyrnog y corff, e.e. pen-gliniau, penelinoedd, crimogau, ac yn aml ar flaen y corff. Dangosyddion pwysig o gam-drin corfforol yw cleisiau neu anafiadau sydd naill ai heb eu hesbonio neu sy'n anghyson â'r esboniad a roddwyd, neu sy'n weladwy ar rannau 'meddal' y corff lle bo anafiadau damweiniol yn annhebygol e.e. bochau, abdomen, y cefn ar pen-ôl.

Newidiadau mewn ymddygiad a all hefyd fod yn arwydd o gam-drin corfforol:

- bod ofn i rywun ofyn i'r rhieni am esboniad
- ymddygiad ymosodol neu byliau difrifol o dymer
- cilio pan fo rhywun yn agosáu neu'n eu cyffwrdd
- amharodrwydd i newid dillad, er enghraifft mewn tywydd poeth
- iselder neu ymddygiad tawedog
- dianc oddi cartref.

Cam-drin Emosiynol

Cam-drin emosiynol yw mynd ati i gam-drin plentyn yn barhaus yn emosiynol nes achosi effeithiau andwyol difrifol a pharhaus i ddatblygiad emosiynol y plentyn. Gall gynnwys cyfleu i'r plant eu bod yn ddiwerth a bod neb yn eu caru, eu bod yn annigonol, neu yn cael eu gwerthfawrogi yn unig i'r graddau eu bod yn bodloni anghenion person arall. Gall gynnwys rhoi disgwyliadau datblygiadol amhriodol ar blant. Gall gynnwys peri plant i deimlo'n ofnus neu mewn perygl yn aml (h.y. byw mewn amgylchedd ble mae cam-drin domestig) neu gam-fanteisio ar neu lygru plant. Mae rhyw lefel o gam-drin emosiynol ynghlwm ym mhob math o gam-drin plentyn, er y gall ddigwydd ar ei ben ei hun.

Gall newidiadau mewn ymddygiad sy'n arwyddion o gam-drin emosiynol gynnwys:

- ymddygiad niwrotig e.e. pwdu, troelli gwallt, siglo
- methu â chwarae
- bod ofn gwneud camgymeriadau
- nam lleferydd sydyn
- hunan-niweidio
- bod ofn i rywun fynd at riant ynghylch eu hymddygiad
- oedi datblygiadol o ran cynnydd emosiynol

Cam-drin Rhywiol

Mae cam-drin rhywiol yn golygu gorfodi neu hudo plentyn neu berson ifanc i gymryd rhan mewn gweithgarwch rhywiol, nad yw o reidrwydd yn cynnwys lefel uchel o drais, p'un a yw'r plentyn yn ymwybodol o beth sy'n digwydd ai peidio. Gall y gweithgarwch gynnwys cyffwrdd corfforol, gan gynnwys ymosodiad drwy dreiddio (er enghraifft, treisio neu gyfathrach eneuol) neu weithredoedd anhreiddiol megis mastyrbio, cusanu, rhwbio a chyffwrdd y tu allan i'r dillad. Gallent hefyd gynnwys gweithgarwch digyffwrdd, megis cynnwys plant wrth edrych ar, neu gynhyrchu, delweddau rhywiol, gwyllo gweithgarwch rhywiol, annog plant i ymddwyn mewn ffyrdd amhriodol yn rhywiol, neu baratoi plentyn i bwrpas rhyw i'w gam-drin (gan gynnwys drwy gyfrwng y rhyngwydd) a thrwy Gamfanteisio Rhywiol ar Blant.

Gall arwyddion corfforol cam-drin rhywiol gynnwys:

- poen neu gosi o gwmpas yr organau rhywiol
- cleisio neu waedu o gwmpas yr organau rhywiol
- clefydau a drosglwyddir yn rhywiol
- rhedlif neu haint gweiniol
- poenau stumog wrth gerdded neu eistedd
- beichiogrwydd

Mae newidiadau mewn ymddygiad a all hefyd for yn arwyddion o gam-drin rhywiol yn cynnwys:

- newidiadau sydyn neu anesboniadwy e.e. Troi'n ymosodol neu'n dawedog
 - bod ofn cael eu gadael gydag unigolyn neu grŵp penodol o bobl
 - cael hunllefau
 - dianc oddi cartref
 - gwybodaeth rywiol y tu hwnt i'w hoed, neu lefel ddatblygiadol
 - lluniau neu iaith rywiol

- gwlychu'r gwely
- problemau bwyta megis gorfwyta neu anorecsia
- hunan-niwed neu anffurfio, sydd weithiau'n arwain at roi cynnig ar hunanladdiad
 - dweud bod ganddynt gyfrinachau na allant eu dweud wrth unrhyw un
 - cam-drin sylweddau neu gyffuriau
 - bod â ffynhonnell o arian yn fwyaf sydyn heb esboniad
Ddim yn cael bod â ffrindiau (yn enwedig yn ystod glaslencyndod)
 - ymddwyn mewn modd rhywiol tuag at oedolion

Esgeulustod

Esgeulustod yw methiant parhaus i ddiwallu anghenion corfforol a/neu seicolegol sylfaenol y plentyn, sy'n debygol o arwain at amhariad difrifol i iechyd neu ddatblygiad y plentyn. Gall gynnwys rhiant neu ofalwr sy'n methu â darparu digon o fwyd, cysgod neu ddillad, sy'n methu ag amddiffyn plentyn rhag niwed neu berygl corfforol, neu fethiant i sicrhau mynediad at ofal meddygol neu driniaeth briodol. Gall hefyd gynnwys esgeuluso, neu beidio ag ymateb i anghenion emosiynol sylfaenol y plentyn.

Gall arwyddion corfforol esgeulustod gynnwys:

- eisiau bwyd yn gyson, weithiau'n dwyn bwyd oddi ar blant eraill
- yn fudr neu'n 'drewi' o hyd
- colli pwysau, neu o dan bwysau'n gyson
- dillad anaddas ar gyfer y tywydd.

Mae newidiadau mewn ymddygiad a all hefyd ddynodi esgeulustod yn cynnwys:

- cwyno eu bod wedi blino trwy'r amser
- peidio gofyn am gymorth meddygol a/neu yn methu â mynychu apwyntiadau
- dim llawer o ffrindiau
- crybwyll cael eu gadael ar eu pen eu hunain

Yn ogystal â'r mathau o gam-drin a nodwyd uchod, bydd aelodau o staff hefyd yn effro i faterion diogelu penodol YN UNOL Â'R POLISI HWN (gweler y llawlyfr staff).

Monitro a Gwerthuso

- Mae'r Adnodd Archwilio Diogelu yn cael ei gwblhau bob blwyddyn gyda chynllun gweithredu i fynd i'r afael ag unrhyw feysydd sy'n weddill.
- Dylid hefyd darllen copi o'r Ddogfen Sicrwydd Ansawdd Diogelu ar y cyd â'r ddogfen hon.
- Dylai poster Amddiffyn Plant yn amlygu'r staff dynodedig allweddol gan gynnwys

ffotograffau fod yn weladwy o amgylch yr ysgol.